

www.e-rara.ch

[Legenda aurea sanctorum, sive Lombardica historia]

Jacobus

[Strassburg], [1481]

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-122203>

VI. De nativitate domini nostri iesu cristi secundum carnem

---

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelnformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

De natiuitate domini nostri iesu cristi secundum carnem.

.vi.

Q

Natiuitas dñi nostri iesu xpi scđz carne vt qđā aiūt. 3pletis
ab adā qñqz milib⁹ ducētis. xxviii. ānis. vel scđm alios .vi.
milib⁹. vñ fm eusebiū cesariēse i croniceis suis qñqz milibus
nōgētis. tpe octauiai ipatoris facta ē. Cōputatō aut sex milū ānoz. i
uēta fuit a methodio poti⁹ mistice q̄ cronice. Veniēte aut ipo filio dei
i carnē tāta pace vniuers⁹ mūd⁹ gaudebat. vt toti orbi vnic⁹ romāoz i
perator pacifice p̄siderz. **H**ic dicit⁹ ē octauia⁹ a p̄ma ipositōe. cesar a iu
lio cesare c⁹ fuit nepos. august⁹ ab augmto reipublice. ipator a digni
tatis honore. q̄ ad differētiā alioz regū fuit p̄mo h̄ noie isignit⁹. **M**az
sicut nasci voluit vt nobis pacē pectoris vñ t̄pis ⁊ pacē eternitatis tri
buerz. sic voluit vt nihilomi⁹ ortū suū pax t̄pi illustrarz. **C**esar igit au
gust⁹ vniuerso p̄sidēs orbi scire voluit q̄t puiciē. q̄t ciuitates. q̄t castra
q̄t ville. q̄t hoies i toto orbe essēt. iussitqz vt d̄z in historia scolastica vt
oñs hoies ad urbē vñ traherēt originē p̄gerēt. ⁊ q̄libz denariū argen
teū q̄ valebat d̄cē numos vsuales. vñ ⁊ denari⁹ dicebat. p̄sidi puicie
tradēs se subditū romāo ipio p̄fiteret. **N**ā ⁊ num⁹ imagiez p̄ferebat ce
saris. ⁊ superscriptōz nois. **D**icebat aut p̄fessio ⁊ d̄scriptō. s̄z diuersa p̄si
deratōe. **P**rofessio ei dicebat qz q̄libz qñ reddebat p̄sidi puicie cēsū ca
pitis. i. denariū illū q̄ sic vocabat. p̄oebat sup caput suū ⁊ p̄prio ore p̄
fitebat se esse subditū romāo ipio. vñ dicebat. p̄fessio. i. p̄prio ore fassio.
⁊ fiebat h̄ corā oñi poplo. **D**escriptō aut dicebat qz numer⁹ eoz q̄ cen
sū capitis ferebat. certo d̄terminabat numero ⁊ r̄digebat i scriptis. **H**ec
aut d̄scriptō p̄ma facta ē a p̄side sirie cirino. **P**rima d̄z vt i eisdē histo
riis scolasticis habet q̄tū ad cirinū qz ei iudea i vmbilico terre nostre
habitabilis esse dicit. p̄uisū ē vt i ea ichoaret. ⁊ deide p̄ circūstātes re
giōes ⁊ alii p̄sides p̄seq̄rent. **U**t p̄ma d̄z. i. vniuersal. qz alie p̄cesserunt
p̄ricularēs. **U**t forte p̄ma capitū i ciuitate fiebat a p̄side. scđa ciuitatū
i regiōe a legato cesaris. tertia regionū i orbe corā cesare. **J**oseph aut
cū essz d̄ genere dauid a nazareth i betleē p̄fect⁹ ē. **C**ū aut beate ma
rie t̄p⁹ p̄redi istarz. ⁊ ipē d̄ suo reditu nescirz. eā secū assūpsit. ⁊ i betleē
secū duxit. nolēs thesaurz sibi a d̄o p̄missū i aliēa māu dimittere. s̄z ipē
p̄ se voluit illū cura puigili custodire. **C**ū ergo betleē appinq̄ssz. vt fra
ter bartholome⁹ i sua p̄pilatōe testat. ⁊ d̄ libro is̄atie saluatoris ē sūp
tū vidit beata virgo p̄tē ppli gaudētē ⁊ p̄tē gemētē. **Q**d sibi āgelus ex
ponēs ait. **P**ars populi gaudēs est ppl⁹ gētil. q̄ i semine abrae eterna
beneditōem accipiet. pars aut gemēs est plebs iudaica a deo suis me
ritis rep̄bata. **C**um igit ambo betleēm venissent. et qz paupes erāt

et qz omnia hospicia alii qui ppter hoc ipm venerant occupauerant :
nullum hospitium habere potuerunt. diuerterunt in piumi transitu : qui
vt dicit in historia scolastica. erat inter duas domos operimentum ha-
bens : qui diuersorium dicitur. sub quo ciues ad colloquendum vel ad couisendum
in diebus ocii vel p aeris intemperie diuertebant : vbi forte ioseph pse-
pe boui et asino fecerat. Vel scdm quosdam rustici cum ad forum veni-
ebant animalia sua ibidem ligabant : et ideo psepe ibi constructum erat
Ipa igit nocte media diei dominice beata virgo filium suum peperit :
et in presepio sup fenam reclinauit. Quod fenam vt habet in historia scolas-
tica beata helena postmodum romam detulit. A cuius fenam pnestiome bos
et asinus vt dicitur abstinebant. **N**otandum autem qz natiuitas
christi fuit mirabiliter facta : multipliciter ostensa : et vtiliter exhibit a.
Fuit autem mirabiliter facta : tum ex parte generantis : tum ex parte ge-
niti : tum ex parte modi generandi. Ex parte generantis : quia ipa fuit
virgo ante partum : et virgo post partum : et hoc scz qz virgo manens
peperit quinqz modis ostensum est. Primo p prophetiam eliae. vii.
Ecce virgo concipiet etc. Secundo p figuram : hoc enim figuratum
fuit per virgam aaron que sine omni humano studio floruit : et p portam
ezechielis que semper clausa pmanens. Tercio p custodiam : ioseph enim
ex eo qz ipam custodiuit testis sue virginitatis extitit. Quarto p expe-
rientiam : cum ei vt i compilatome bartholomei habet et de libro saluatoris in-
fante sumptum fuisse videtur. beate marie pariendi tempus istaret : ioseph
licet deum de virgine nasciturum non dubitaret : morem tamen gerens pa-
trie obstetrices vocauit : quarum vna vocabatur zebel : et altera salome. zebel
igitur pferas et inqrens et ipam virginem inuentens : exclamauit virgi-
nem peperisse. Salome autem dum non crederet sed hoc pbare similiter vel-
let : continuo aruit manus eius. Iussu tamen angeli sibi appareret : puerum tere-
git et continuo sanitatem accepit. Quinto p miraculi euidentiam. Rome enim
vt testatur innocencius papa tercius duodecim annis pax fuit. Igitur romani tem-
plum pacis pulcherrimum pstruxerunt : et ibi statuam romuli posuerunt. Con-
sules autem appollinem quantum duraret : acceperunt responsum quousqz virgo
pareret. Hoc autem audientes dixerunt. Ergo ieternum durabit. Impossibi-
le ei credebant qz vnquam pareret virgo. Quia in foribus templi titulum hunc
scripserunt. Templum pacis eternum. Sed i ipa nocte qz virgo peperit : templum
funditus corruit. Et ibi est modo ecclesia sancte marie noue. **S**ecundo fuit
mirabiliter facta ex parte geniti. Nam sicut dicit bernardus : i ead psona eternum
antiquum et nouum mirabiliter puenit. Eternum. i. diuinitas. antiquum. i. ca-
ro ab adam traducta : nouum. id est. anima de nouo creata. Iterum sicut
idem dicit hodie tres mixturas : vel tria opera fecit deus : ita
mirabiliter singularia vt talia nec facta sunt : nec amplius facienda sint
Coniuncta quippe sunt adiuicem : deus et homo : mater et virgo : fides et cor humanum

Prima mixta valde mirabilis: quia iuncta sunt limus et deus: maiestas et infirmitas: tanta vilitas et tanta sublimitas. Nichil ei deo sublimius: et nichil limo vilius. Secunda nihilominus valde mirabilis: a seculo ei non est auditum quod virgo esset quam peperit: et quod mater esset quam virgo permiserit. Tercia est prima et secunda inferior: sed non minus fortis. Dixit ei quomodo cor humanum fide his duobus accommodavit: quomodo credi potuit quod deus homo esset: et quod virgo permiserit quam peperisset. Hec bernardus. Tercio fuit mirabiliter facta ex parte modi generandi: eius enim partus fuit supra naturam ex eo quod virgo concepit: supra rationem: ex eo quod deum genuit: supra humanam conditionem ex eo quod sine dolore peperit: supra consuetudinem ex eo quod de spiritu sancto concepit. Non enim genuit virgo ex humano semine: sed ex mystico spiramine. Nam spiritus sanctus de castissimis et purissimis sanguinibus virginis accepit: et inde corpus illud formavit: et sic quartum modum mirabile faciendi hominem deus ostendit. Nam sicut dicit anselmus deus potest quatuor modis hominem facere: scilicet sine homine et femina: sicut fecit adam de homine sine femina sicut fecit euam: de homine et femina: sicut promissus probat usus: de femina sine viro sicut hodie mirabiliter factum est.

C Secundo eius natiuitas fuit multipliciter ostensa. Ostensa est enim per omnes gradus creaturarum. Est enim quaedam creatura que tantum habet esse sicut pure corporea ut lapides: quaedam que habet esse et viuere sicut vegetabilia ut arbores: quaedam que habet esse viuere et sentire: sicut sunt animalia bruta: quaedam que habet esse viuere sentire et discernere: sicut homo: quaedam que habet esse viuere sentire discernere et intelligere sicut angelus.

Per has omnes creaturas hodie christi natiuitas est ostensa. Prima sunt creatura scilicet pure corporea triplex est: scilicet opaca transparentes siue puras et lucida. Primo ergo ostensa est per pure corpoream opacam: sicut per destructionem templi romanorum. Ut supra dictum est: et per ruinam statue romuli dei romanorum que tunc cecidit et comminuta est: et per ruinam etiam aliarum statuarum que tunc in aliis locis plurimis ceciderunt. Legit enim in historia scolastica quod hieremias propheta in egiptum descendens post mortem godolphe regibus egipti signum dedit quod eorum ydola corruerent cum virgo filium parturiret. Quapropter sacerdotes ydolorum imaginem virginis puerum in gremio baculatis secreto loco templi statuerunt: et eam ibi adorabant. Sed a ptolomeo rege postea interrogati quid hoc sibi vellet: dixerunt paterne traditionis hoc esse misterium: quod a sancto viro et propheta eorum maiores acceperant: et sic in rebus venturum credebant. Secundo per pure corpoream transparentem et puram. Nam in ipsa nocte natiuitatis dominice obscuritas noctis in claritatem diei versa est. Rome etiam ut attestat orosius et innocencius papa tercius: fons aque in liquorem olei versus est: et erumpens usque in tiberim perfluxit: et tota die illa largissime emanauit: et ibi modo est sancta maria trans tiberim: prophetauerat ei sibilla quod quando erumpet fons olei nasceretur saluator

Tercio p pure corpeā lucidā: sicut p corpa supcelestia. **N**ā i ipa die na-
tiuitatis h̄m antiquorū relatōz vt ait crisostomus: magis sup quā mōtē orā-
tib⁹. stella qdā iuxta eos appuit q̄ formā pueri pulcerrimi habebat: et
i ei⁹ capite crux splēdebat. **Q**ue magos alloqns dixit vt in iudeā pge-
rēt: z ibi natū puerū iuenirēt. **I**n ipa etiā die tres soles i oriēte appuerūt:
q̄ paulatim i vnū corp⁹ solare rdacti sūt. **P**er qd̄ siḡbas q̄ trini z vni⁹
dei noticia toti orbi iminebat. **T**el qz nat⁹ erat ille i quo tria scz aima
caro et vitas i vnā psonā puenerūt. **I**n historia tñ scolastica dicitur q̄
n̄ ipa die natiuitatis tres soles apparuerūt: s̄z āte p aliquod t̄p⁹ scz p⁹
mortē iulii cesaris: qd̄ etiā eusebi⁹ i cronica asserit. **O**ctavian⁹ isup im-
pator vt ait inocēt⁹ papa terci⁹. vniuerso orbe dicōi romāe subiuga-
to: itātū senatui placuit: vt eū p dō colere vellēt. **P**rudēs aut̄ ipator se
mortalē itelligēs: i mortalitatis nom̄ sibi noluit vsurpare. **A**d illoz ve-
ro **I**portunā istātiā sibillā pphetissā aduocat: scire volēs p ei⁹ orac̄a si
i mūdo maior eo aliqñ nasceretur. **C**ū ergo i die natiuitatis dñi filiū
sup hac re puocasset: z sibilla sola i camera ipatoris oraculis isisterz in
die media circul⁹ aure⁹ appuit circa solē: z i medio circuli virgo plcer-
rima puerū gestās i gremio. **T**ūc sibilla hoc cesari ostēdit. **C**ū aut̄ ipa-
tor ad p̄dictā visioz plim admiraretur: audiuit vocē dicentē sibi. **H**ec est
ara celi. **D**ixitqz ei sibilla. **H**ic puer maior te est: z idō ipz adora. **E**ad
aut̄ camera i honore s̄acte marie dedicata ē. **U**n̄ vsqz hodie dicit̄ s̄acta
maria ara celi. **I**ntelligēs igif ipator q̄ hic puer maior se erat ei thura
obtulit: z de⁹ de cetero vocari recusauit. **B**e h̄ aut̄ orosius ita dicit. **O**c-
tauiāi t̄pē hora circiter terciā: celo repēte liq̄do ac puro z sereno circū-
l⁹ ad speciē celestis arc⁹ orbē solis abiuit: q̄si vētur⁹ essz q̄ ipz solē solus
mūdu m qz totū et fecisset et regetet. **H**ec orosius. **I**dem ait eutropi⁹.
Refert quoqz thimothheus historiographus se in antiquis romanorū
historiis inuenisse q̄ octavianus tricesimo quinto regni sui anno capi-
tolium ascendit: et quis post se rempublicam gubernaret a diis solici-
tē requisiiuit: et audiuit vocem sibi dicentem. **P**uer ethereus ex deo
viuente sine tempore genitus non multum post ex intemerata virgine
deus homo sine macula nascitur⁹. **H**oc audito ibi aram edificauit: cui
hunc titulum inscripsit. **H**ec est ara filii dei uiuentis. **S**ecundo ostē-
sa est natiuitas et manifestata per creaturam que habet esse et viuere:
sicut sunt plante et arbores. **I**n hac enim nocte vt bartholomeus in
sua compilatione testatur vinee engadi que proferunt balsamum: floru-
erunt: fructum protulerunt: et liquorem dederunt. **T**ercio per crea-
turam que habet esse viuere et sentire: sicut sunt animalia. **P**roficit
scens enim ioseph in bethleem cum maria pregnantē. duxit secum bo-
uem forte vt ipsum venderet et censum pro se et pro virgine solueret:
et de residuo viueret: et vnum asinum forte vt virgo sup eū veberetur

11 admiraretur

Bos igitur et asinus miraculose dominum cognoscetes: flexis genibus ipsum adorauerunt. Ante etiam christi natiuitatem per aliquos dies ut ait eusebius in cronica: cum quidam ararent: boues ad aratores dixerunt. Homines deficient: segetes proficiet. **Quarto** per creaturam que habet esse viuere sentire et discernere: ut est homo: sicut per pastores. Nam in ipsa hora pastores super gregem suum vigilabant: sicut bis in anno in longioribus et breuioribus noctibus anni consueuerunt. Quos ei fuit antiquus gentilibus in utroque solsticio scilicet estiuale circa festum iohannis baptiste: et hiemale circa natiuitatem domini vigilias noctis custodire ob solis ueneratorem: quod forte mos etiam apud iudeos ex usu cohabitatum inoleuerat. Ipsi igitur angelus domini apparens: et saluatorem natum nunciavit: et quomodo inueniret signum dedit. Factaque est cum angelo multitudo angelorum dicentium. Gloria in excelsis deo etc. Pastores ergo ueniens: totum sicut angelus dixerat inuenerunt. Sic iterum manifestata est per cesarem augustum: quod tunc preceptum dedit ne eum aliquis deum uocare auderet: sicut orosius testatur. Forte etiam cum uisionem illam circa solem uideret: recolens simul de ruina templi et de fonte olei: et intelligens quod in mundo natus esset quod maior se erat: nec deus nec dominus uocari uoluit. In quibusdam quoque cronicis legitur quod appropinquante die natiuitatis domini octavianus per mundum uias publicas fieri precepit: et omnia debita romanis dimisit. Sic etiam manifestata est per sodomitas quod omnes in toto mundo in illa nocte extincti sunt: sicut dicit hieronymus super illud. lux orta est eis: tanta scilicet quod omnes laborantes in illo uicio extirpauit. Et hoc fecit christus ut omnes eradicaret: ne in humana natura quam assumpsit tanta de cetero immundicia inueniret. Nam ut dicit augustinus: uides deum uicium contra naturam in humana natura fieri: fere desinit incarnari. **Quinto** per creaturam que habet esse viuere sentire discernere et intelligere: sicut angelus. **Angeli** enim ipsam christi natiuitatem pastoribus annunciauerunt: ut superius dictum est. **Tercio** etiam natiuitas nobis est utiliter exhibitae. **Primo** ad demonum confusionem. Nam hostis iam nobis ut ante preualere non potest. **Ubi** legitur quod sanctus hugo abbas duniacensis in uigilia natiuitatis domini uidit beatam uirginem in uulnibus tenentem filium et dicentem. **Adest** dies in qua prophetarum oracula renouantur. **Ubi** nunc est hostis qui ante hunc diem hominibus preualebat. **Ad** hanc uocem dyabolus de humo prorupit: uerbis domine insultaret. sed mentis est iniquitas sibi: quoniam dum officinas fratrum circumiret ipsum ab oratorio deuotio a refectorio lectio a dormitorio stramenta uilia. a capitulo patientia reiecit. **In** libro quoque petri duniacensis legitur quod in uigilia natiuitatis domini sancto hugoni abbati duniacensi apparuit beata uirgo filium in gremio tenens et cum eo ludens: qui dicebat. **Hosti** mater quod diem natalis mei: ecclesia cum magno laudum tribuduo celebrat. **Et** ubi est nunc dyaboli uirtus: uel quid dicere potest uel facere. **Tunc** dyabolus uidebatur quasi de humo surgere ac dicere. **Et** si in ecclesiam

vbi laudes tue fiunt intrare non possum: sed tamen capitulum dormitorio
 et refectorium introibo. Quod ille acceptans iuenit hostium capituli ni-
 mis artum sibi grosso: hostium dormitorio nimis depressum sibi elato: hostium
 refectorii repagulatum impedimentis: caritate scilicet seruientium: auiditate
 audiendi lectiones et sobrietate cibi et potus: et sic usus euauit. ¶ **S**e-
 cundo ad uenie impetratorum. Unde legitur in quodam libro exemplorum: quod cum quidam
 mulier lubrica ad cor tandem redisset de uenia desperabat: nam cogitans
 de iudicio reputabat se esse ream: de inferno reputabat se ibi esse cruciam
 dam: cogitans de paradiso reputabat se esse imundam: de passione repu-
 tabat se esse ingrati: cogitans uero de pueri infantia et quod pueri de facili
 placant: christum per suam infantiam adiurauit: et uocem de sua uenia audire
 meruit. ¶ **T**ercio ad infirmitatis curatorum. De hac natiuitatis utilita-
 te dicit bernardus. Triplici morbo laborabat genus humanum: in principio
 medio et fine. id est natiuitate uita et morte. Natiuitas erat imunda: uita
 puerilis: mors periculosa. Venit christus et contra hunc triplicem morbum attu-
 lit triplex remedium. Mater est ei uixit et obiit. Et natiuitas purgauit
 nostram: eius uita instruxit nostram: mors illius destruxit nostram. **H**ec bernardus.
 ¶ **Q**uarto ad superbie humiliatorum. Unde dicit augustinus: quod humilitas filii
 dei quam nobis incarnatione exhibuit fuit nobis in exemplum sacramentum:
 et medicamentum. In exemplum uenientissimum quod homo imitare et altum sacra-
 mentum quo peccati nostri uinculum soluere: et summum medicamentum
 quo tumor nostre superbie sanare. **H**ec augustinus. Supbia est primi hominis sa-
 nata est per humilitatem christi. Et notandum quam uenienter humilitas sal-
 uatoris respondeat superbie peccatoris. Supbia est primi hominis fuit contra de-
 um: usque ad deum et supra deum. Fuit contra deum: quia fuit contra eius preceptum
 quo precepit ne de ligno scientie boni et mali comederet. Fuit etiam usque ad
 deum: quia usque ad appetitum deitatis: credens quod dyabolus dixerat: eritis
 sicut dei. Fuit etiam supra deum: sicut dicit anselmus uolendo quod deus illum
 uelle nolebat. Tunc etiam suam uoluntatem posuit supra uoluntatem dei.
At filius dei secundum iohannem dicitur humiliavit se propter homines: non contra ho-
 mines: usque ad homines: et supra homines: propter homines: quia propter eorum uti-
 litatem et salutem usque ad homines per nascendi modum similem: supra homines per na-
 scendi modum dissimilem. Nam eius natiuitas et secundum aliquid nobis similis fuit:
 quia secundum naturam est ex muliere et per eandem portam propagatus: et secundum aliquid dissi-
 milis quia de spiritu sancto ex maria uirgine natus est. ¶ **.VII.**

De sancta Anastasia

Anastasia dicitur ab ana quod est sursum: et stasis quod est stans siue
 status: quia sursum stetit a uiciis ad uirtutes.

Anastasia nobilissima romanorum filia prexarati illustris sed pa-
 gam: a matre sua fausta christiana: et a beato crisogono fide christi